

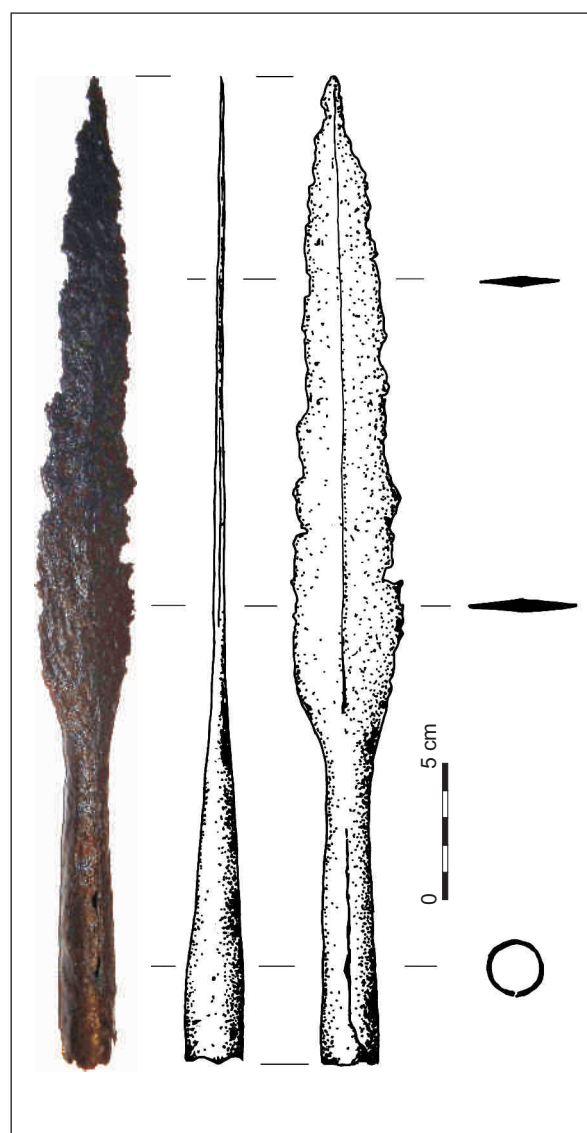
Wczesnośredniowieczny grot włóczni z Nowosielca

An early medieval spearhead from Nowosielec

Abstract: A spearhead accidentally discovered in the village of Nowosielec represents Type I in Kirpičnikov's and Type V in Nadolski's classifications, which was popular in Central Europe between 10th and 13th c. It is the second such Early Medieval spearhead found in this part of the Sandomierz Forest. Both artefacts could be a trace of skirmishes fought on the Polish-Russian border, or of hunting.

W 2013 r. do zbiorów Muzeum Regionalnego w Stalowej Woli trafił żelazny grot włóczni znaleziony w bliżej nieznanymi okolicznościach na terenie wsi Nowosielec, pow. Nisko, woj. podkarpackie. Jest to wykonany z żelaza dość duży, smukły grot z liściem kształtu lancetowego, o podwójnie daszkowatym przekroju poprzecznym, ze słabo zaznaczoną ością oraz okrągłą w przekroju tulejką, której długość wynosi w przybliżeniu 1/2 długości liścia (ryc. 1). Na tulejce, na prawie całej jej długości, widoczne wyraźne ślady sklepania. W odległości ok. 1 cm od nasady tulejki znajdują się, usytuowane naprzeciw siebie, dwa niewielkie (średnicy ok. 3,5-4 mm) otworki na nit (gwóźdź) służący do mocowania grotu na drzewcu. Grot jest dość dobrze zachowany – zniszczone przez rdzę zostały jedynie krawędzie oraz częściowo dolna partia tulejki. Wymiary: zach. dł. – 36,7 cm; dł. liścia – 25,7 cm; maksymalna szer. liścia – 4,3 cm (pierwotnie prawdopodobnie nie więcej niż 4,8 cm); maksymalna grub. liścia – 0,4 cm; średn. tulejki u nasady – 2,3 cm; waga – 190 g.

Grot swą formą najbliższy jest typom I wg A. N. Kirpičnikova (1966, rys. 1) i V wg A. Nadolskiego (1954, 54-55), odmiany (podtypu) Va, najpowszechniej występującym na terenie Europy Środkowej, a jednocześnie najbardziej zróżnicowanym, jeśli chodzi o wielkość i proporcje (por. Strzyż 2006, 68-70), a także niektórym egzemplarzom typu II (por. Świątkiewicz 2010, 20 i ryc. 9:1; Kurasiński, Skóra 2012, 73 i ryc. 3), od których różni się właściwie tylko tym, że ma część

Ryc. 1. Grot włóczni z Nowosielca, pow. Nisko. Fot. i rys. M. Florek.

Fig. 1. Spearhead from Nowosielec, Nisko distr. Photo and drawing by M. Florek.

wierzchołkową liścia bardziej płaską, podczas gdy tamte czworokątą w przekroju, co może jednak wynikać ze stanu zachowania. Typ V występuje od IX po XIII w., sporadycznie również później, chociaż najliczniejsze datowane egzemplarze pochodzą z XI i XII w. (Nadolski 1954, 55; Strzyż 2006, 70-71). Podobnie datowane są groty typu II, przy czym ich znaleziska znane z naszych ziem koncentrują się na Mazowszu, w Polsce Środkowej i w Wielkopolsce, zaś zasięg występowania obejmuje głównie tereny Europy Północno-Wschodniej (Strzyż 2006, 67). Grot z Nowosielca należałoby zatem datować w dość szerokich ramach chronologicznych, między X a XIII w., chociaż nie można wykluczyć jeszcze późniejszej chronologii.

Wieś Nowosielec, na terenie której znaleziono opisywany grot włóczni, powstała dopiero na przełomie XVIII i XIX w. wśród lasów północnej części dawnej Puszczy Sandomierskiej; do chwili obecnej otoczona jest zresztą ze wszystkich stron zwartymi kompleksami leśnymi. Najbliższe znane stanowiska wczesnośredniowieczne – osady w Nisku, Bielinach, Kopkach i Krzeszowie – chronologicznie odpowiadające groto- wi, a więc z okresu między X a XIII w., znajdują się dopiero nad Sanem, w odległości 10-15 km od miejsca jego znalezienia (por. Kunysz 1980, 60-70; Florek 2012, 498-500 – tam dalsza literatura). Jest to jednocześnie teren w bezpośrednim sąsiedztwie średniowiecznej gra-

nicy polsko-ruskiej, która przecinała San między Krzeszowem a Kopkami, a więc w odległości ok. 12 km od Nowosielca. Natomiast wzdłuż Sanu prowadził szlak komunikacyjny, którym w XIII w. kierowały się najazdy ruskie i mongolskie na ziemię sandomierską (Florek 2007 – tam dalsza literatura). Na istnienie w tym rejonie w średniowieczu bliżej nieokreślonego obiektu strażniczo-obronnego wydają się wskazywać nazwa Stróża, jaką nosi dzielnica Rudnika, niegdyś samodzielna wieś, której grunty graniczą z gruntami Nowosielca, a także nazwa zaginionej, wzmiankowanej przez Jana Długosza, wsi Podgrodzie (por. Florek 2012, 499).

Interesujące w tym kontekście jest, że w odległości ok. 4 km od Nowosielca, na terenie – położonego podobnie jak on wśród lasów – przysiółka Doliny (obecnie część Rudnika nad Sanem), został znaleziony podobnie datowany grot, także reprezentujący typ V, lecz o nieco bardziej krępych proporcjach (por. Florek 1992, 249). Oba groty mogą zatem stanowić świadectwo jakichś działań wojennych prowadzonych w średniowieczu w sąsiedztwie granicy polsko-ruskiej. Druga możliwość jest taka, że są one pozostałością po polowaniach (także monarszych) odbywanych w średniowieczu w lasach Puszczy Sandomierskiej.

Marek Florek

Bibliografia

Florek M.

1992 *Wczesnośredniowieczny grot oszczepu z Rudnika – Dolin*, Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za lata 1985-1990, Rzeszów, s. 249-250.

2007 *Najazdy mongolskie na Ziemię Sandomierską w XIII wieku*, Zeszyty Sandomierskie 24, s. 6-9.

2012 *Rudnik on the San: spatial arrangement and changes in town topography from the mid-sixteenth to late nineteenth century*, *Analecta Archaeologica Ressoviensia* 7, s. 497-518.

Kunysz A.

1980 *Wczesnośredniowieczne osadnictwo w widłach Wisły i Sanu (VI-XIII w.)*, [w:] *Puszcza Sandomierska wczoraj i dziś*, red. J. Półwiartek, Rzeszów, s. 57-106.

Kurasiński T., Skóra K.

2012 *Militaria z wczesnośredniowiecznego cmentarzyska w Radomiu, stan. 4*, AMM VIII, s. 69-89.

Nadolski A.

1954 *Studia nad uzbrojeniem polskim w X, XI i XII w.*, *Acta Archaeologica Universitatis Lodziensis* 3, Łódź.

Strzyż P.

2006 *Uzbrojenie we wczesnośredniowiecznej Małopolsce*, *Acta Archaeologica Lodziensia* 52, Łódź.

Świątkiewicz P.

2010 *Militaria ze średniowiecznego grodziska w Raciążu*, AMM 6, s. 7-92.

Кирпичников А. Н.

1966 *Древнерусское оружие. Вупуск второй. Копья, сулицы, боевые топоры, булавы, кистени. IX-XII вв.*, [w:] *Археология СССР. Свод археологических источников*, E1-36, Москва-Ленинград.